

Meddelelser...

DANSK
ADELSFORENING

JULI 2011

Meddelelser

Udgives af:

Dansk Adelsforening
c/o Advokat, kammerherre Henrik baron Wedell-Wedellsborg
Nørregade 21, 1165 København K.
E-mail: ww@bruunhjeje.dk

Redaktør:

Producer Anna von Lowzow
Estruplund, 8950 Ørsted
E-mail: anna.lowzow@nordiskfilm.com

Indlæg:

Ja tak. Sendes til anna.lowzow@nordiskfilm.com

Annoncer og medlem af redaktionen:

Redaktør Elisabeth komtesse Ahlefeldt-Laurvig
"Havehuset", Eriksholmvej 42, 4390 Vipperød
E-mail: e.ahlefeldt@gmail.com

Bestyrelsen:

Advokat, kammerherre Henrik baron Wedell-Wedellsborg (formand)
Redaktør Elisabeth komtesse Ahlefeldt-Laurvig
Direktør Henrik greve Holstein
Producer Anna von Lowzow
Cand. jur. Marc Bruun de Neergaard
Advokat Casper greve Moltke
Administrerende direktør Erik baron Rosenkrantz

Danmarks Adels Aarbogs redaktion

Redaktør af præsenslisterne (ansvarshavende): Lektor, ph.d. Lars Bisgaard
Campusvej 55, 5230 Odense M. Tlf. 65 50 21 58, Mobil 22 87 44 63
E-mail: bisgaard@hist.sdu.dk

Redaktør af stamtavlerne:

Forskningsbibliotekar, cand. mag. Mogens Kragssig Jensen
Campusvej 22, 5230 Odense M. Tlf. 65 50 21 58,
E-mail: mogens.k@bib.sdu.dk

Indmeldelse:

www.adelsforeningen.dk

eller

Indmeldelse og adresseændring:

Direktør Henrik greve Holstein
Hans Jensens Vej 34, 2900 Hellerup
E-mail: hh@9n.dk

Kære læsere!

Hvad ville herskabet på de danske herregårde dog have gjort uden H.C. Andersen? Hvis han selv skulle sige det, så ville de have kedet sig bravt, for han var jo det naturlige centrum, når han sådan meldte sig og blev i ugevis. I dette nummer af Meddelelser fortæller vi om digterens gøren og laden samt om herskabets udholdenhed. Om han også kom på Clausholm, ved jeg ikke på stående fod. Men det gjorde kong Frederik 4. til gengæld og han snupede husets smukke datter, hvilket ikke kom til at gå

stille af sig. Iben Bjurner skriver om Anna Sophie Reventlow og Frederik 4., som i år kan fejre 300 års jubilæum for deres kærlighed, hvorfor hans kone, prinsesse Louise af Mecklenburg-Güstrow, blev til overs. Lige netop Prinsesse Louise er interessant for min mands familie, idet det er på grund af hende, at von Lowzow'erne kom til Danmark i 1695. Hendes kammerjunker Christoph Friedrich von Lowzow fulgte hende herop, og han valgte at blive hos hende i Danmark, så hun ikke skulle føle sig helt forladt. Min svigerfar mener nu, at han var lidt forelsket i den unge prinsesse. Tja... Vi kan nogle gode historier i vores familie.

*Prinsesse Louise
(Det Nationalhistoriske
Museum, Frederiksborg Slot)*

Generalforsamlingen på Clausholm har Kristian Knuth skrevet om. Igen i år var mange mødt op, og vi håber, at I havde en dejlig dag i selskab med familien Berner.

Hertugen af Glücksbjerg har for manges vedkommende været noget af et spørgsmål. Hvem er denne hertug, som vi i Danmark ikke ellers har nogen af? Læs om hans besøg på Frederiksborg slot og om, hvorfor en franskmænd pludselig blev hertug i Danmark. Og så har vi da ætlinge fra Napoleons familie, som stadig lever i bedste velgående.

Adam Moltke-Huitfeldt skriver om sin farmor, Louise-Eugenie Bonaparte, oldebarn af Jerome Bonaparte – kejser Napoleons lillebror. Adams farfar var ikke mere end én uge og én dag om at fri til denne smukke skabning!

Jes Fabricius Møller beskriver aristokratiet i et moderne samfund. I de gode gamle dage fungerede et glimrende rekrutteringsinstrument i form af nepotismen. Af de cirka 100 mennesker, der fungerede som gesandter for Danmark gennem hele det 19. århundrede, var blot seks af borgerlig fødsel. Chancen for at få en stilling var væsentligt forøget, hvis man var i familie med en, der havde en stilling i forvejen. I Danmark var det nærmest sat i system. I dag er det lidt sværere. Man skal have talent og det kan godt være, at man kan købe sig til en stilling, men det bliver man ikke adelig af.

Cai Asmus von Rumohr er Dansk Adelsforenings repræsentant i den europæiske sammenslutning Cilane. Læs hans meddelelser om den næste europæiske kongres på Malta til efteråret, hvor Dansk Adelsforenings medlemmer har mulighed for at melde sig til.

Men først skal vi nyde sommeren. Elisabeth Ahlefeldt og jeg håber, at også dette nummer af Meddelelser vil blive til fornøjelse.

Anna von Lowzow

*Dansk Adelsforenings Ungdomsafdeling har den glæde
at kunne invitere dig med gæst eller ledsager til*

Sensommerbal

*lørdag d. 10. september 2011 kl. 18.30
i Store Kannikestræde 19, København K.*

Aftenen starter med velkomstdrink, efterfulgt af en tre-retters middag, og afsluttes med dans.

Ballet arrangeres i forbindelse med foreningens anden internationale weekend, hvor øvrige europæiske adelsforeninger deltager. Der forventes en stor international deltagelse ved arrangementet.

Prisen for deltagelse i ballet vil være: 550 kr. for medlemmer af Dansk Adelsforening og 650 kr. for gæster/ledsagere.

Tilmelding sker ved udfyldelse af en tilmeldingsblanket og ved overførsel af ovennævnte beløb til foreningens konto.

Blanket og kontooplysninger findes på Dansk Adelsforenings Ungdomsafdelings hjemmeside <http://dau.adelsforeningen.dk>

På gensyn til en helt fantastisk aften

Generalforsamling på Clausholm

Af Kristian Knuth

Forårsvejret viste sig fra sin bedste side søndag d. 8. maj, da Clausholm Slot ved Voldum dannede ramme om den tredje generalforsamling udenfor hovedstaden i Dansk Adelsforening. Mødet var henlagt til havesaalen, hvor godsejer, hofjægermester Kim Berner bød velkommen. Foreningens formand Henrik Wedell-Wedellsborg berettede om årets gang i bestyrelsen, hvorefter de enkelte medlemmer af bestyrelsen efter tur

fortalte om hvert deres område.

Formanden lagde vægt på, at foreningen havde haft et godt år, hvor især medlemshåndtering og kontingentopkrævning havde fået et løft. Ydermere berørte formanden behovet for en mediestrategi for foreningen, således at man bedre kunne tackle henvendelser fra medierne om udsendelser med adel som tema. Det blev dog samtidig konstateret, at de fleste henvendelser fra medierne anlagde en positiv vinkel på adelen i Danmark, hvilket er glædeligt, da det langt fra tidligere har været en selvfølge.

Elisabeth Ahlefeldt-Laurvig fortalte om "Meddelelser", og hun takkede for den store støtte som udgivelsen har fået, både fra foreningens bestyrelse og fra medlemmerne. Samtidig opfordrede hun medlemmerne til at henvende sig med interessante historier og anekdoter til bladet. Ydermere blev situa-

Havesalen

tionen omkring annonceringen i bladet berørt. Især på grund af krisen er antallet af annoncører faldet, og det har været svært at få nye til at melde sig. Derfor skal der lyde en opfordring herfra til at benytte bladets annoncører.

Mogens Kragssig Jensen og Henrik Holstein fortalte om næste års Årbog og tilføjelsen af rangkroner. Udover diverse opdateringer og rettelser til præsenslisterne ventes årbogen at indeholde hele 8 nye stamtavler, heriblandt Treschow og Hvide-slægten.

Kim Berner og Henrik Wedell-Wedellsborg

Flere års arbejde med tilføjelsen af rangkroner til de enkelte våben forventes også at være færdiggjort. Af særlig interesse er specielle kroner til greverne af Danneskiold-Samsøe og Hertugen af Glücksbjerg – Herudover opdateres andre våben med kroner, enten grevelige, friherrelige, eller kroner for ubetitled adel. Som det var tilfældet med nytegnning-

gen af våbnene for nogle år siden, er det igen Kongelig Våbenmaler Ronny Andersen, der står for tegningen af rangkronerne.

Erik Rosenkrantz fortalte om arbejdet med den særlige jubilæumsbog, (der markerer bog nummer 100), som forventes at komme til udgivelse i 2015. Bogen vil fokusere på adelen efter 1849, og være inddelt i temaer, hhv. adelens selvforståelse, navneskik, position i erhvervsliv og politik. Bogen vil blive redigeret af vor nuværende redaktion Lars Bisgaard og Mogens Kragssig med bistand af Peter Kurrild-Klitgaard og Knud V. Jespersen, der begge er store kapaciteter på området. Der er med andre ord meget at glæde sig til.

Jeg fremlagde beretningen fra Ungdomsafdelingen, der ved de seneste arrangementer har oplevet en tilgang af nye medlemmer, hvilket er glædeligt. Ungdomsafdelingen håber at se mange til den internationale weekend i København til september. Hold øje med hjemmesiden, for program og flere oplysninger.

Som sidste punkt på dagsordenen fremlagde Casper Moltke foreningens regnskab, og bestyrelsen blev genvalgt uden ændringer.

Efter generalforsamlingen viste Kim Berner rundt på Clausholm, og fortalte levende om stedets spændende historie, og om det store

Jens og Preben Dirckinck-Holmfeld

Ruth og Henrik Berner

*Marmorrum på
første sal v/ trappen*

arbejde med vedligeholdelse og restaurering af slottet og haveanlægget. Et arbejde som blev startet af Kim Berners forældre, Ruth og Henrik, og som Kim har fortsat sammen med sin kone Berit. Clausholm er en af de bedste repræsentanter for dansk barokarkitektur, og er bestemt et besøg værd. Rundvisningen blev afsluttet i slottets kapel, hvor et af Danmarks eneste originale orgler fra 1700 tallet er placeret.

Som afslutning på en spændende dag blev forsamlingen budt på en lækker frokost i slotskælderen.

*Anders Huitfeldt-Kaas (Norge),
Bettina Castenskiold-Benzon,
Ruth Berner*

Walter de Neergaard

International Congress of Nobility

6.-9. October 2011 at Malta

Theme: A Dynamic Tradition in a Changing World

Af Cai Asmus von Rumohr (Drült)

Hvert tredje år afholder Cilane udvidede møder med foredrag, akademiske beretninger og workshops over fænomenet 'Adel i Europa' idag. Beset alene fra et sociologisk synspunkt - et meget spændende emne! Fordi adelen ikke er en homogen gruppe - men vel har et fælles bånd, som ikke er til salg eller kan adopteres bort...

I 2011 bliver kongressen gennemført af Maltas Adel. Der ventes ca. 300 deltagere fra hele Europa + de unge fra og med deres foreninger. Ledsaget af et historisk tillægsprogram kommer også det selskabelige, som ikke er for kort. Omkostninger er omkring 400 Euro + fly og hotel.

Malta var i mange århundreder det kristne Europas bolværk mod pressio-ner fra Orienten og Maghreb. Et emne, der ikke har tabt betydning, og med sikkerhed før eller senere vil stille os overfor ubekvemme spørgsmål. For så vidt indebærer dette møde en større horisont end hidtidige kongresser. Som det øvrige sydlige Europa ligger også Malta ikke mere så langt væk, ret hyggeligt i vang og vænge som i Frejas sal.... Kongressens tematik er brisant.

Udover vores bestyrelse kan følgende kontaktes på Malta:

- 1) For deltagelse + tillægsprogrammer: Petri Testaferrata, telefon: +356 21 41 9070 – fax: +356 9942 4448 – email: cilane@dsl.com.mt
- 2) For fly og hotel: JosephBugeja@globalairtravel.com

Husk, at det er gratis
for Dansk Adelsforenings medlemmer
at annoncere privat i Meddelelser

Frederik IV og Anna Sophie Reventlow - kærlighed bag masken

I år er det 300 år siden, at kong Frederik IV mødte den unge adelsfrøken Anna Sophie Reventlow til et maskebal på Koldinghus. Han var allerede gift, men ægtede alligevel Anna Sophie, sit livs største kærlighed, til venstre hånd. Ægteskabet fik store personlige konsekvenser for dem begge.

Af Iben Bjurner

Det fortælles, at orglet i kapellet over pigekamrene på Clausholm Slot ind imellem bruser ved nattetide - helt af sig selv. Nogle mener, at det er slottets tidligere beboer, dronning Anna Sophie Reventlow (1693-1743), der ikke kan finde fred i det hinsides, men dulmer sin sorg over otte døde spædbørn og et liv levet i synd ved kong Frederik IV's (1671-1730) side.

I år er det 300 år siden, at skæbnen lagde armene om kongen og adelsfrøkenen og førte dem sammen ved et maskebal på Koldinghus Slot i Jylland. Det skulle vise sig at blive en alliance med stof til et af de store dramaer i danmarkshistorien.

Fra byldepest til "hjertelidelse"

Det var et af de år, hvor pesten lagde sin dødbringende hånd over København, 1711, og dem, der kunne, flygtede til sygdomsfrie egne. Hoffet slog sig ned på Koldinghus i Jylland og ventede på bedre tider, men et bal skulle der til, selv i disse tider, og den jyske adel var inviteret.

Koldinghus

Frederik IV, malet af Benôit Le Coffre i 1702. Året efter lod kongen sig vie til venstre hånd til Elisabeth Helene von Vieregg, der i 1704 døde i barselsseng med sit og majestætens eneste barn. (Det Nationalhistoriske Museum, Frederiksborg Slot)

Anna Sophie Reventlow, sandsynligvis malet af Johann Salomon Wahl i 1729, året før Frederik IV døde og hun blev forvist til Claushom Slot. (Det Nationalhistoriske Museum, Frederiksborg Slot)

Sofie Amalie Hahn

Den unge komtesse Anna Sophie Reventlow fra Clausholm Slot nær Randers havde allernådigst fået tilladelse af sin strengt religiøse mor, Sofie Amalie Hahn, til at deltage i festlighederne. Det skulle vise sig at blive en beslutning, som moren inderligt kom til at fortryde i årene fremover, for der var efter sigende gensidig betagelse fra første øjeblik mellem den 40-årige konge og den 18-årige komtesse. Anna Sophie var både kvik, køn og ud af en af ressourcestærk, holstensk adelslægt.

Frederik og flerkoneriet

Før Anna Sophie var der dog dronning Louise (1667-1721). Så kom Elisabeth Helene von Vieregg (1679-1704) og dernæst grevinde Charlotte Helene von Schindel (ca. 1690-1752). En italiensk adelsfrøken, Teresa

Trenta, hørte også til kong Frederik IV's erobringer, for bare at nævne nogle få. Monarken havde både maitresser og hustruer til højre og venstre hånd, inden han mødte Anna Sophie Reventlow, men hun skulle vise sig at blive hans "Englehjerte", som han kaldte hende, og den kvinde, som han levede sammen med til sin død i 1730.

Året efter maskeballet, den 26. juni 1712, bortførte kongen adelsdatteren fra Clausholm, fordi hendes familie ikke ville tillade forholdet mellem dem. Det var dog ikke en bortførelse i ordets egentlige forstand, for Anna Sophie flygtede forklædt og indforstået ud af et vindue og ned i kon-

gens vogn og kørte med ham til Skanderborg Slot. Her blev hun viet til kongens venstre hånd og udråbt til fyrstinde af Slesvig. Ved dronning Louises død i 1721 blev hun oven i købet kronet til dronning, og både adelens og folkets forargelse ville ingen ende tage. Danmark havde fået sin første dronning af ikke-fyrstelig herkomst.

Ægteskabet medførte et brud i kongehuset; kronprins Christian (VI) nærede stor uvilje mod sin nye stedmor, og kongens søskende, prins Carl og prinsesse Sophie Hedevig, forlod København i protest.

Ikke at det var usædvanligt i datidens samfund, at kongerne levede i bigami. Mange af Frederik IV's forgængere havde holdt maitresser og understøttede på den måde opfattelsen af, at kongemagten var absolut og magtfuldkommen. Kongen kunne kort sagt gøre, hvad der passede ham. For alle andre var der naturligvis dødsstraf for at have flere hustruer.

Frederik IV, malet af den venetianske pastelmaler Rosalba Carriera i 1709 under den rejse i Italien, hvor kongen mødte den unge adelsfrøken Teresa Trenta, som han forelskede sig i. (Det Nationalhistoriske Museum, Frederiksborg Slot)

Reventlowernes magtposition

Med Anna Sophies opstigen i samfundet og alliance med selveste monarken blev Reventlowerne en af landets mest indflydelsesrige familier i begyndelsen af 1700-tallet. Deres modstandere ved hoffet kaldte dem ligefrem "den Reventlowske bande" og Anna Sophie "den kongelige last"!

Anna Sophies far, storkansler og greve Conrad Reventlow (1644-1708), var en del af enevældens nyetablerede embedsmandsstand og havde i 1690'erne opført det pompøse barokanlæg sydøst for Randers, herregården Clausholm. Allerede i 1673 havde han opnået titel af lensgreve og havde gjort sig heldigt bemærket i Skånske Krig. Han var en af sin tids største jordbesiddere i Danmark, og Anna Sophie tilhørte dermed aristokratiets top.

Kongebørnene

Aristokrati eller ej – døden skånedes ikke Frederik IV og Anna-Sophie Reventlow. De fik otte børn, men alle gik bort som spæde, undtagen den lille Carl, der blev født i 1728 og døde året efter. Tragedien og de døde børn fandt også vej ind i kunsten - på et maleri af kongen og dronningen, der findes på Rosenborg, ses fem af småbørnene i himlen med deres far, mens de andre tre venter på at stige til himmels fra deres mors side på jorden.

Med tiden kom alle de himmelfarne børn til at stå som symbolet på kongens syndige livsførelse med hans "dobbelthusholdninger" med hustruer til både højre og venstre hånd. Det gjorde både Frederik og Anna Sophie endnu mere religiøse. Pietismen bankede på døren i begyndelsen af 1700-tallet, og efter kongens død blev Anna-Sophie for alvor grebet af denne nye, religiøse retning.

Clausholm – det sidste stop

Anna Sophies pietistiske trøst blev dyrket på Clausholm i Jylland, hvor hun blev forvist til efter kongens død i 1730. Godset var nu hendes, da Frederik IV havde erhvervet det fra hendes familie i 1718. Det var stedsønnen

Det store voldanlæg omkring Clausholm er netop nyrenoveret ved Realdanias hjælp

Fakta

Anna Sophie Reventlow er begravet i Roskilde Domkirke, hvor man kan besøge hendes jordiske rester i Trolles Kapel.

Clausholm Slot er et trefløjet bygningsværk opført i 1690 af greve og storkansler Conrad Reventlow, hvor Anna Sophie Reventlow som yngste datter af storkansleren voksede op. I dag står godset i det ydre stort set, som da det blev bygget i 1690'erne, og det er et af Danmarks betydeligste barokanlæg. Clausholms park blev i årene 2008-2010 istandsat med midler fra Realdania Fonden som en del af projektet Historiske haver.

Vallø Slot har gennem tiden været ejet af kendte adelsslægter, indtil det i 1708 blev købt af Frederik IV. Fem år senere oprettede kongen grevskabet Vallø for Anna Sophie Reventlow og deres fælles børn. Slottet blev Anna Sophies yndlingsslot, og hun opholdt sig meget der både før og efter sin kroning i 1721. Tre af hendes og kongens børn ligger begravet i Valløby Kirkes krypt. Ved kongens død i 1730 måtte Anna Sophie afstå slottet, og Vallø Stift fungerer i dag som frøkenstiftelse for den danske adels ugifte døtre og har gjort det siden 1737.

Forfatteren Maria Helleberg udgav i 2010 den historiske roman "Engelshjerte", der omhandler forholdet mellem Anna Sophie Reventlow og Frederik IV. Maitresserne og deres indvirkning på kongemagten kan man læse meget mere om i Michael Bregnsbos interessante bog "Til venstre hånd", der ligeledes udkom i 2010.

Slægten Reventlow ejer eller har i tidens løb ejet godserne Brahetrolleborg, Pederstrup og Krenkerup, Sandbjerg og Christianssæde.

Christian VI, som ikke kunne tilgive faren hans udsvævende liv med stedmoren, Die Huhre (horen), som Anna Sophie kaldtes, og derfor havde beordret hende til Jylland.

På Clausholm antog Anna Sophies religiøse liv nye højder, da hun de sidste 13 år af sit liv led af en ubehandlet sorgpsykose, sikkert på grund af alle sine døde småbørn. Stedsønnen gav hende udgangsforbud, men hun var dog stadig omgivet af en stor hofstat og førte et liv, der svarede nogenlunde til hendes stand.

Den 7. april 1743 døde Anna Sophie af kopper. Som en sidste hilsen fra stedsønnen blev hun ikke bisat nær Frederik IV's sarkofag i Roskilde Domkirke, men i Trollernes Kapel samme sted. De adelige Troller havde en sort trolde i deres våbenskjold, og den mente Christian VI var en passende, sidste gestus til sin stedmor. Så måske er det virkelig dronning Anna Sophie, der i sorg over sit liv og levned stadig vandrer på Clausholm Slot ved nattetide og lader orglet i slottets kapel genlyde i de mørke gange ...

Synes du, at din egen slægt bliver overset?

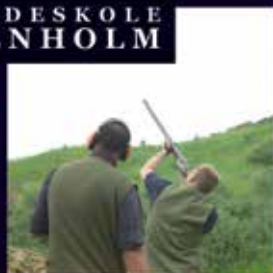
Så skriv om den i Meddelelser.

Vi er mange, som gerne vil læse om den.

DELLGREN

**JAGTSKYDESKOLE
SOPHIENHOLM**

www.Jagtskydeskole.dk
tel.: 2171 3171 - mail: Dellgren@Jagtskydeskole.dk

*Eksklusive tryksager...
- til både hverdag og fest*

Brevpapir & Visitkort

Konvolutter

Invitationer

Menu- & Bordkort

Gå-til-bords kort

Bøttekort med kiverter

- med prægning, ståltryk eller relieftryk

Fladså Grafisk

Vordingborgvej 43 . 4700 Næstved . Tlf. 55 96 04 00
mail@fladsaagrafisk.dk . www.fladsaagrafisk.dk

Aristokrati i et moderne samfund

Af Jes Fabricius Møller

Det er et af de grundlæggende idealer i et moderne samfund, at de bedst kvalificerede gives adgang til embede og magt. Men hvad der for et nutidsmenneske forekommer at være en banal selvfølge er faktisk et relativt nyt fænomen. At bruge kvalifikationer som væsentligste rekrutteringsgrundlag hører i europæisk sammenhæng til i moderne tid, det vil sige de seneste par hundrede år.

Tilsvarende kendes et før- eller ikke-moderne samfund på, at det diskriminerede efter byrd. Det vil sige, at det var altovervejende sandsynligt, at hvis man havde magt eller embede i et sådant samfund, skyldtes det, at man var i familie med nogen, der havde magt eller embede. I et moderne samfund har et menneske, født ind i en socialt ringe stillet familie, meget større chancer for at blive til noget.

H.C. Andersens karriere er så bemærkelsesværdig, at flere har tilsluttet sig den hypotese, at han i virkeligheden var illegitim søn af den senere Christian 8. og en adelsfrøken. Det skulle forklare, hvordan en fattig knægt fra Odense kunne nå så langt. Men dermed ser man bort fra, at allerede Guldalderens kulturliv faktisk tillod folk at nå langt på talentet alene.

Fordi den moderne måde at fordele magt og prestige på handler om meritering og ikke familie, kaldes et moderne samfund også somme tider et meritokrati. Det er bygget op om det skole- og uddannelsesvæsen, der siden Middelalderen er udviklet til at omfatte praktisk taget alle mennesker. Typisk er udviklingen af embedseksamenerne (præst, officer, læge, jurist, lærer), der giver adgang til og monopol på udøvelsen af særlige embeder i staten. En moderne statsforvaltning er utænkkelig uden et professionaliseret bureaukrati. Et tidligt eksempel på en veludviklet meritokratisk institution er den katolske kirke, der for et ungt talentfuldt menneske fra ringe kår kunne fungere som en ekspreslevator af social mobilitet: Fra bondesøn til pave, sådan som det var tilfældet med Hadrian 6. (Adriaan Florenszoon Boeyens, 1459-1523, der oprindeligt var søn af en tømmer fra Utrecht).

Hvad der er så særligt ved det, bliver tydeligt, når man ser på, hvordan en før-moderne stat - typisk et kongedømme - blev forvaltet. For det første var den kendetegnet af en svag centralisering af magten og dermed også forvaltningen. Fyrsten rådede ikke over et omfattende bureaukrati. Han omgav sig med en stab af ganske få mænd, som han knyttede til sig i et personligt loyalitetsbånd, typisk forstærket af indbyrdes slægtskab. Det kunne naturligvis også give bagslag, idet der meget nemt kunne udvikle sig stærke magtkampe om retten til tronen mellem brødre eller fætre. Det var fx tilfældet med den borgerkrig i det 12. århundrede, der endte med, at Valdemar vandt over sine fætre.

Et af de stærkeste makkerpar i dansk politik nogensinde var Valdemar I og biskop Absalon. De var ikke brødre, men voksede op sammen, så de opfattede sig som brødre.

Centrale statslige funktioner som skatteinddrivelse og voldsudøvelse blev ikke varetaget af selvstændige forvaltningsorganer, bemanded med jurister, soldater eller politifolk, men befandt sig i hænderne på lokale magthavere, hvis adkomst til denne magt typisk skyldtes den familie, de var født ind i, snarere end evner. Disse privilegerede familier, det såkaldte aristokrati, rådede også over indtægterne fra store dele af landbrugsjorden. De betragtede ikke sig selv som tjenestemænd, objektive forvaltere af en statsopgave, men som en slags lokale suveræner. Tilsvarende skelnede de ikke mellem embedets økonomi og deres egen.

Aristokrati er egentlig en misvisende betegnelse. Ordet er sammensat af de græske ord for »bedst« og »magt«, altså magtudøvelse ved de bedste, men betyder set fra en moderne synsvinkel omtrent det modsatte; det vil sige folk, der har magten i kraft af fødsel og ikke evner. Denne betragtning gør sig gældende for det tilsvarende danske begreb, adel, dem af ædel byrd.

Aristokratiets loyalitet mod centralmagten var situationsbestemt - aristokratiet kunne i princippet frit vælge og somme tider også i praksis afsætte en konge sådan som den danske adel gjorde det med Christian II i 1523. Og derfor var magtforholdet mellem konge og aristokrati af helt afgørende betydning og blev i løbet af

Middelalderen kodificeret i de såkaldte håndfæstninger – en nedskrevet pagt mellem en rigsforsamling af aristokrater og den nytiltrådte konge. Den antagelig kendteste af disse kongelige stillingsbeskrivelser er det engelske Magna Charta fra 1215.

Indførelsen af det enevældige kongedømme i det 17. århundrede var i princippet et forsøg på at afskaffe dette kontraktlige bånd og dermed aristokratiets indflydelse på konge-

*Carl Blochs portræt af Christian II i fangenskab.
Frederiksborgmuseet*

magtens udøvelse. Samtidig blev adkomsten til kongemagten selv gjort aristokratisk, idet en konge nu ikke længere blev valgt eller fravalgt, men fik sin titel med den ene grund, at hans far havde haft den.

Hvis man ser bort fra kongemagten i sig selv, betød enevælden altså et betydeligt skridt i retning af en moderne statsforvaltning, fordi kongen nu ikke længere i nær så høj grad var afhængig af at skulle tækkes aristokratiet, men kunne vælge sine folk ud fra andre principper. Statsorganerne blev langsomt professionaliseret, begyndende med militæret. Evner og meritter blev stadig mere betydningsfulde, og forvaltningen stadig mere regelbundet. Dermed opstod, hvad der godt kan ses som et paradoks, nemlig at retsstaten som princip udvikledes under absolutismen (enevælden).

Højesteret, der netop har fejret sit 350 års jubilæum, er en arv fra enevælden. Den blev skabt som et direkte instrument for kongens magtudøvelse, men allerede i 1700-tallet blev retshåndhævelsen så selvstændiggjort, at domstolen kunne fungere relativt upåvirket af Grundlovens givelse i 1849.

Nu skulle man så formode, at fænomenet adel langsomt ville forsvinde, men det blev ikke tilfældet - og det af to grunde:

For det første fastholdt den gamle såkaldte fødselsadel sin forrang meget længe, ikke mindst takket være dens nedarvede kontrol over indtægterne fra store landbrugsarealer.

For det andet skabte den enevældige konge et nyt aristokrati ved at begynde at adle tillidsfolk efter fortjeneste, den såkaldte brevadel, der kunne få titel af greve eller baron og endog få fantasifulde navne som Griffenfeld eller Tordenskjold. Kongen kunne også træffe bestemmelse om, hvorvidt denne nye titel kunne nedarves. Ud af denne praksis blev også hele ordensvæsenet og rangfølgen skabt, en overvejende meritokratisk institution i aristokratisk klædedragt. Tilsvarende omsattes den gevinst, som borgerligt fødte havde fået ved at gøre karriere enten som embedsmænd eller handelsfolk i en livsførelse, der imiterede fødselsadelens. De købte sig et gods og førte sig frem. Den udvikling tog fart i anden halvdel af 1700-tallet.

Det rybergske familieportræt. Købmanden Niels Ryberg (siddende) kom fra små kår, men blev så rig, at han købte store jordtilliggender og opførte Hagenskovs hovedbygning, som ses i baggrunden. De to øvrige figurer på billedet var Rybergs søn og svigerdatter. Hendes ansigt er kendt, fordi det prydede den 50-kroneseddel, der blev sat i omløb i 1975. Malet af Jens Juel, ca. 1795. Ejer: Statens Museum for Kunst. Copyright: SMK-Foto.

Det endelige opgør med det aristokratiske princip blev i Danmark gennemført med Grundloven i 1849, hvis paragraf 97 afskaffede ethvert lovgivningsmæssigt privilegium for aristokratiet. Hvad der var tilbage af faktiske privilegier knyttet til nedarvet jordejendom blev næsten fuldstændig nedbrudt ved lensafløsningen i 1919, som indebar, at de største godser ved tvang måtte afstå store dele af deres jorder uden tilstrækkelig kompensati-on. Der var efter alt at dømme tale om en krænkelse af ejendomsretten, men den politiske stemning i tiden tillod ikke, at godsejernes stemme blev hørt.

Godsejerne var ikke særligt populære, og det skyldtes ikke mindst godsejer Jacob Brønnum Scavenius Estrups forvaltning af sit embede som konseilspræsident (statsminister) 1875-1894, hvor han meget konsekvent ignorerede

Folketingets flertal i mange væsentlige spørgsmål. Estrup var ikke demokrat. Han var aristokrat i den forstand, at han mente, at han var bedre skikket til at have magten end de fleste andre, fordi han som en af landets største jordejere også følte et særligt ansvar for landets ve og vel. Den samme arrogance sporer man hos hans slægtning Erik Scavenius, en af de mest kontroversielle skikkelser i dansk politik efter Estrup.

Selv om adelen i Danmark har haft en mere beskedne adgang til magten end i vore nabolande (undtagen Norge, som historisk set ikke har haft en egen adel) kendes dog undtagelser. Udenrigstjenesten var også efter 1849 fuldstændig domineret af adelige. Af de cirka 100 mennesker, der fungerede som gesandter for Danmark gennem hele det 19. århundrede, var blot seks af borgerlig fødsel. Forklaringen er den, at diplomaters arbejde simpelthen bestod i at begå sig ved fremmede hoffers, og for at kunne begå sig og blive taget alvorligt af de adelige, der arbejdede dér, måtte man selv være adelig.

Det gjaldt også den preussiske udenrigstjeneste, der næsten udelukkende besatte de højere stillinger med folk, der hed noget med von. Dietmar Grypa, nuværende professor i historie i Würzburg, har undersøgt personalesammensætningen i den preussiske udenrigstjeneste, og han er kommet frem til, at omtrent en tredjedel af disse påståede adelige førte deres titel med urette.

Jacob Frederik Brønnum Scavenius var kulturminister i sin fætters, Jacob Brønnum Scavenius Estrups regering 1880-1891. Sidstnævnte ses her portrætteret af A. Jerndorff i 1895 (Frederiksborgmuseet).

Både Jacob Scavenius' søn Harald, hans grandnevø Otto Scavenius samt hans nevø Erik Scavenius nåede at beklæde posten som Danmarks udenrigsminister.

Nu er det jo spændende nok at se disse bedragere afsløret, men i denne sammenhæng er det mere interessant, at det såkaldte »junkervælde« slet ikke var så dominerende. Folk kaldte sig adelige, fordi det så godt ud, men i virkeligheden var de bare dygtige.

Et fællestræk mellem den preussiske og den danske udenrigstjeneste i det 19. århundrede er forekomsten af et tredje rekrutteringsinstrument, nemlig nepotismen. Chancen for at få en stilling var væsentligt forøget, hvis man var i familie med en, der havde en stilling i forvejen. I Danmark var det nærmest sat i system. Næsten to tredjedele af gesandterne delte efternavn med en kollega. Slægterne Bille og Bille Brahe var for eksempel overordentlig godt repræsenteret i firmaet.

Nepotisme - ordet er af samme oprindelse som »nevø« - er en interessant mellemform mellem det aristokratiske og det meritokratiske princip. Hvis vi for en stund vender tilbage til Renæssancens paver, skulle man tro, at den katolske kirke havde væbnet sig mod enhver form for nepotisme i kraft af cølibatet, der i princippet skar alle bånd til familien over. Men det hindrede ikke, at nogle af de mere farverige paver havde "nevøer", hvem de skaffede særdeles gode ben i organisationen uden om den meritbetingede løbebanes slagte vej. Det er den simple og forståelige forkærlighed for eget afkom, der gør, at de bedst kvalificerede ofte forbigås. Hvis disse familieprivilegier formidles over flere generationer, har man i princippet et nyt aristokrati. Der opstår imidlertid typisk et problem, der også kendes fra store familieejede selskaber, der gerne gennemgår en krise, senest når tredje generation efter stifteren tager over. Kompetencen står sjældent mål med det medfødte privilegium, og ledelsen må professionaliseres og aktien børsnoteres.

Laurids Tuxens forestilling om Arkonas erobring. Frederiksborgmuseet

Undtagelsen fra denne regel finder man i landbruget, hvor der er mange eksempler på bedrifter, der er i samme families eje over mange generationer. Denne slægtsbaserede kontinuitet trodser almindelig forretningsmæssig fornuft, fordi denne forestilling om, at familiemedlemmer som noget naturligt har anlæg for at drive landbrug er en moderne bevidsthed fremmed. Det er tydeligst i de tilbageværende stamgodsbesiddelser, hvor det aristokratiske og meritokratiske princip mødes med ejendomsretten som omdrejningspunkt. En meritokrat forvalter en ejendom som et kapitalgode, hvis værdi afhænger af afkastet vurderet over en kortere årrække. Aristokratiet tænker i generationer. Aristokraten forvalter en ejendom som en forpligtelse, der er pålagt ham af forfædrene, og hvis afkast tilkommer efterkommerne. (Af samme årsag har den adelige godsdrift en forkærlighed for løvskov, hvis udbytte som bekendt aldrig høstes af den, der sår.) I begge tilfælde kræver det evner til at forvalte ejendommen ud fra almindelige forretningsmæssige principper, men forståelsesrammen er helt forskellig. Hvis en meritokrat ikke har evnerne, lider han et økonomisk tab, fx i skikkelse af insolvens eller fallit, mens aristokratens tab ikke blot er økonomisk. Aristokratens tilknytning til virksomheden er et spørgsmål om identitet. For en ægte aristokrat knytter denne identitet sig til familien, og derfor vil en redning bestå i overdragelse af bedriften til det nærmeste medlem af familien, der har evnerne, for kun således kan pagten mellem generationerne opretholdes. I de godsbesiddende familier begrædes det gerne, når øvelsen mislykkes og godset går af familiens eje, men egentlig er det blot, hvad man må forvente i en moderne markedsøkonomi. Det egentligt forbavsende er de ganske mange tilfælde, hvor generationsskiftet lykkes.

Matzens teglværk i Egersund er et af de meget få eksempler på en produktionsvirksomhed uden for landbruget, hvor generationsskiftet er lykkedes flere gange. Teglværket er blevet drevet af medlemmer af den samme familie siden 1750.

Nepotisme som rekrutteringsmetode er nemlig risikabel. Alligevel anvendes den i udstrakt grad. Det skyldes, at den importerer en af det førmoderne samfunds væsentligste kvaliteter, som det moderne samfund mangler: Sammenhængskraft. Det kendes i sin mest udtalte form i de såkaldte stammesamfund, der er bygget op over det princip, at man nærer fundamental mistillid til alle, der ikke hører slægten til, og tillid til alle, der gør. Disse samfund er kendetegnet ved at mangle et uddannelsessystem - med præsteeuddannelse som mulig undtagelse. Et stammesamfunds ledere vil naturligvis foragte enhver skole, fordi den repræsenterer den mest afgørende udfordring til deres egen status og samfundets orden. Til gengæld må de undvære kundskaber. Omvendt vil et vidensintensivt samfund kunne høste alle fordelene af den gennem uddannelsessystemet akkumulerede kompetence, men må savne den tillidsskabende, stabiliserende og strukturerende effekt, som slægtskab kan give.

Anvendt i praksis på arbejdsmarkedet giver nepotismen nogle klare fordele. For det første gavner den familien, der får sine egne ansat. For det andet kan den gavne arbejdspladsen, fordi en arbejdsgiver foruden dygtighed også kræver loyalitet af sine medarbejdere. Det er som nævnt et spørgsmål om

I brancher som kunst, jura eller medicin går interessen for faget i arv. I politik går navne som Christmas Møller, Auken og Helveg Petersen igen i flere generationer, men ingen slår familien Hækkerup, der første gang blev valgt ind i Rigsdagen i 1848 i skikkelse af parcellist Lars Andersen Hækkerup fra Veterslev syd for Ringsted. Hans bror var Per Hækkerups farfar. På billedet ses Ole Hækkerup.

tillid. Hvis en mand får sin fætter ansat på sin egen arbejdsplads, står hans egen position på spil, hvis han ikke kan garantere, at fætteren lever op til arbejds-giverens forventninger. Tilsvarende vil han være bundet til arbejds-giveren af en taknemmelighedsgæld, fordi han har gjort hans familie en tjeneste. Disse fordele kan i mange situationer opveje ulemperne ved fætteren eventuelle inkompetence, især hvis arbejdspladsen ikke er så krævende, hvad angår de ansattes formelle kvalifikationer. Et rengørings-selskab vil derfor have en tendens til at anvende nepotisme i større omfang end en atomforsøgsstation. Fordelen for netop et rengørings-selskab er, at nepotisme er et redskab til at sikre, at medarbejderne er til at stole på, det vil sige, at de kan stå tidligt op og ikke stjæler fra kunderne. Evnen til at gøre rent er ikke vigtig. Alle forventes at kunne lære det på kort tid. Eller sagt på en anden måde: Nepotisme anvendt i uddannelsesintensive sektorer er væsentlig mere påfaldende og har en væsentlig større risiko for at give bagslag.

Når det aristokratiske og i et mere begrænset omfang nepotistiske princip aldrig vil forsvinde ud af vores samfund, handler det om, at vi stadig hylder familien som institution og værdi. Alle kendte forsøg på at ignorere familiens værdi, er slået fejl. Personlig merit er måske ikke arvelig, men meritens tydeligste afkast - pengene - er det. I diskussionen om arv og miljø må det konstateres, at miljø er særdeles arveligt, og det har betydning for uddannelsesniveaue. Man kan ikke nå langt på sit efternavn alene - selv om denne regel har sine markante undtagelser. Men opmærksomheden vil altid rette sig mod et velkendt efternavn, og det kan give den konkurrencemæssige fordel. Det kan imidlertid også blive en belastning, fordi man ustandselig må stå til regnskab for eller leve op til omgivelsernes forestilling om, hvad man kan, eller hvem man er, fordi ens forældre kunne eller gjorde noget særligt. Tænk for eksempel at hedde Laudrup og ikke kunne spille fodbold.

Litteratur:

Max Weber, Politik als Beruf, Duncker und Humblot, 1919

Klaus Kjølser og Viggo Sjøqvist, Den danske Udenrigstjeneste 1770-1919, København 1970

Patricia Crone, Pre-Industrial Societies, Blackwell 1989

Dietmar Grypa, Der Diplomatische Dienst des Königreichs Preussen (1815-1866), Duncker & Humblot 2008

Louise-Eugenie Bonaparte (1873-1923)

Vi har fået lov til at bringe en historie fra bogen om Espe skrevet af Adam Moltke-Huitfeldt. Han har samlet beretningen om sin farmor – Louise-Eugenie Bonaparte. Hun var oldebarn af Jerome Bonaparte – kejser Napoleons lillebror.

Napoleons yngste lillebror Jerome (født i Ajaccio på Korsika 9. november 1784 og død i Frankrig 24. juni 1860) var kommet til Virginia i Amerika 20. juli 1803 fra Martinique på et amerikansk skib. Med sig havde han et følge på 4, og hans plan var at fortsætte til Frankrig med det samme på et neutralt skib. Imidlertid ændrede han hurtigt planen og drog til Baltimore, hvor han som bror til Europas mægtigste mand vakte stor interesse i byen. Her startede romancen med den 18 årige Elizabeth Patterson (født i Baltimore 6. februar 1785 og død samme sted 4. april 1879 94 år gammel) Elizabeth var ældste datter af købmand William Patterson ud af en søskendeflok på 13.

*Jerome Bonaparte
Malet 1808 af Antoine Jean
Baron Gros
Neve Gallerie, Kassel*

William Patterson kom til Amerika som 14-årig fra Donegal i Irland, hvor han var søn af en farmer. Præsident Thomas Jefferson skrev om William Patterson til sin gesandt i Paris i forbindelse med Jeromes og Elizabeths bryllup: "a man of great worth and of great respectability" og beskrev familien Pattersons sociale status som "the first in the United States". William Patterson havde givet store summer til uafhængighedskrigen og var ven med alle lederne af denne. På trods af denne efter amerikanske forhold fornemme baggrund så den franske generalkonsul i Washington med største betænkelighed på forbindelsen mellem Jerome og Elizabeth. For det første vidste han, at Napoleon sandsynligvis havde finere og mere dynastiske tanker om Jeromes fremtidige hustru. Derudover kunne Jerome slet ikke gifte sig uden en forældres samtykke, når han var under 25 år gammel. Han gjorde derfor alt, hvad han kunne for at forhindre ægteskabet.

Napoleon

Elizabeths far var også blevet betænkelig, men hun sagde til ham: "Jeg vil hellere være Jeromes kone i en time end gift med en anden mand for livstid". Så de to unge blev viet af den katolske biskop i Baltimore John Carroll juleaften 1803, mindre end 4 måneder efter de havde mødt hinanden. John Carroll blev senere overhoved for den katolske kirke i Amerika.

Elizabeth var kendt for sin skønhed, således skulle der være sagt om hende: Miss Patterson is so beautiful that to see her IS to marry her. På denne tid var den nye mode til yderst lette kjoler, og en af de sikkert chokerede bryllupsgæster skulle have sagt, at vedkommende kunne have haft alt brudens tøj i sin lomme.

Med noget besvær – det var jo vigtigt ikke at falde i englændernes hænder som bror til Frankrigs kejser – sejlede Jerome og den nu gravide Elizabeth til Europa på et af hendes fars skibe. Ved ankomsten til Lissabon var der klar

besked fra Napoleon: Miss Patterson – som Napoleon konsekvent kaldte hende – kunne ikke gå i land noget sted i Europa, hvor Napoleon regerede, og Jerome skulle alene begive sig hen til storebror. Jerome beroligede sin unge hustru med, at han nok skulle få overtalt sin bror, og hun sejlede videre til Amsterdam. Her var Napoleon klar med samme forholdsordre, og da der blev sat en lille forsyningsbåd i vandet, blev der skudt med skarpt hen over båden, så Elizabeth måtte sejle videre til England og føde deres søn Jerome kaldet Bo.

Ved Jeromes møde med Napoleon var beskeden: Enten opgiver du dit forhold til Elizabeth Patterson, eller du bliver gjort arveløs, bliver forstødt fra familien og forment retten til ophold i Frankrig og resten af Napoleons "rige". Stillet overfor sådan et ultimatum makkede Jerome ret, og Napoleon fik ham gift med prinsesse Catherine af Württemberg. Napoleon havde imidlertid det problem, at paven nægtede at ophæve det første ægteskab, selv om Napoleons udsending troppede op i Vatikanet med et guld diadem dækket med diamanter og rubiner i håb om at ændre Pavens mening.

Napoleon gjorde Jerome til konge af det af ham nyoprettede kongedømme Westfalen. Her regerede han fra 1807 til 1813 og var en rimelig håbløs regent, som levede i sus og dus og til Napoleons fortvivlelse brugte enorme mængder af penge på sit hof. I 1808 skrev Jerome til Elizabeth og tilbød hende

I Espe-bogen er der beskrevet, hvordan ægteskabet mellem Louise-Eugenie Bonaparte og Adam Moltke-Huitfeldt blev til. De mødtes i Paris, hvor Adam Moltke-Huitfeldt var diplomat. Han havde bemærket den kønne amerikanerinde og havde gennem kontakter kommunikeret følgende:

"He had found me to his liking and wanted to know if we could see each other with the understanding that if we found that we were sympathetic to each other, we would become engaged."

Og hurtigt gik det...

"On the Friday we dined at the Moltkes, I then met my brother-in-law Leon... On Sunday they lunched with us. Monday we met at a garden party and at the Baronne Gustav de Rothchilds. Tuesday morning Adam came with us to see the salon and returned to lunch after which – being let alone with my mother – he proposed to me and I accepted him. A week and a day after meeting each other."

*Tredobbelt portræt af
Elizabeth Patterson
Bonaparte
Malet af Gilbert Stuart
1804*

fyrstedømmet Smalkalden og en årlig pension på 200.000 franc. Elizabeth – som var kendt for sin kvikke, men skarpe tunge – svarede, at godt nok var Westfalen et stort kongedømme – men ikke stort nok til 2 dronninger. Derudover ville hun hellere beskyttes under en ørns vinger end hænges i næbet på en gås. Ørnen var naturligvis Napoleon, som på trods af den dårlige behandling, han havde givet hende, årligt gav hende et beløb på 60.000 franc, mens han regerede.

Elizabeth nærrede, som det ses, ikke de store tanker om sin ex-mand, men beundrede hele livet igennem Napoleon. Efter dennes fald tilbragte hun mange år i Europa og blev en feteret del af societeten. Hun mødte også Napoleons mor og de fleste andre af Bonaparte-familien. Efter 25 år i Europa vendte hun tilbage til Amerika og døde i 1879 94 år gammel og gnaven, men rig. Hun efterlod en arv på 1.5 mio. dollars. Hendes far William Patterson havde efterladt hende så lidt, han kunne komme af sted med, idet han sagde, at hun havde forvoldt ham lige så mange bekymringer som alle hans 12 andre børn tilsammen.

Elizabeth havde store ambitioner for sin søns valg af ægtefælle og håbede, at han ville slå sig ned i Europa. Men til hendes store skuffelse valgte han en amerikansk kvinde, Susan Mary Williams, som var datter af Benjamin Williams, der var stifter af det første jernbaneselskab i Amerika. Og i modsætning til sin mor, der hadede sin hjemby Baltimore, så slog han sig ned netop der.

Da kong Jeromes nevø Louis Napoleon blev præsident i 1848 og senere blev kejser Napoleon III blev Jerome guvernør af Les Invalides i Paris, som er Napoleons gravtempel. Senere blev han marskal af Frankrig og præsident i Senatet. Da han døde i 1860 blev han ligeledes begravet i Les Invalides. Han medtog overhovedet ikke sin ældste søn Bo i testamentet.

Bo fik 2 sønner:

- Jerome som først var i den amerikanske hær og senere blev oberst i den franske. Her deltog han med udmærkelse i Krimkrigen og den Fransk-tyske krig i 1870, og han var nært knyttet til Napoleon III og hans kejserinde Eugenie.
- Den anden søn Charles Joseph Bonaparte var justitsminister og minister for flåden i Theodore Roosevelts regering. Endvidere var han stifter af FBI. Han fik ingen børn.

Storebror Jerome fik med sin hustru Caroline Leroy Appleton min farmor Louise Eugenie Bonaparte og en søn Jerome, som døde barnløs. Så med ham uddøde de amerikanske Bonaparter.

Kejserinde Eugenie var gudmor til min farmor og kom i den anledning på besøg på Glorup. En samtidig beskrivelse af begivenheden lyder således: " I eftermiddag kl. 3 gled den hvide Kejserinde-Yacht "Thistle" ind i Nyborg Havn og lagde til ved Mittermolen, der var fyldt af Nyborgensere. På broen stod Grev og Grevinde Moltke-Huitfeldt til Glorup for at modtage den højfornemme Gæst.

Hvis vores læsere er interesseret i at købe bogen om Espe kan den skaffes ved at kontakte Skælskør Boghandel på tel.: 58 19 40 17 eller E-mail: bogogpapir@steenfeldts.dk

Den gamle ejer af Glorup har stået det franske hof meget nært i dets sidste glansperiode før 1870 Krigen. I 37 år fra 1860-1896 var Moltke-Huitfeldt Danmarks gesandt i Paris. Grevens forhold til Kejserhoffet var meget intimt. Også kejserinde Eugenie satte stor pris på den fuldendte verdensmand. Men der var også et slags familieskab, idet grev Adam Moltke-Huitfeldt var gift med kejserinde Eugenes guddatter Louise Eugenie Bonaparte. Deres bryllup stod i Paris 30. december 1896, og deres børn bærer Napoleons navn: Marie Louise, Joseph og Jerome. Det er ikke mindst for denne ungdoms skyld, at Kejserinde Eugenie nu besøgte Godset.

Glorup

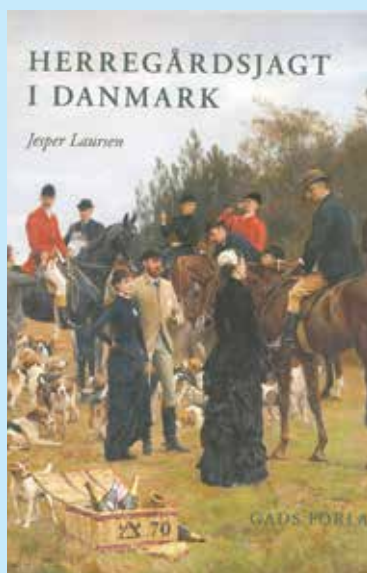
Borgmester Buch repræsenterede på udmærket måde sin By ved modtagelsen. I et ekstratog kørte Gloruperne og deres fornemme Gæst til Øksendrup St., hvorfra det gik videre i Firespand til Glorup. Samme aften vendte Kejserinden tilbage til "Thistle", der næste formiddag sejlede videre.

EFTERLYSNING

Undertegnede, som i øjeblikket arbejder på en racebog om de to terrier-racer Jack Russell og Parson Jack Russell, søger til bogens historiske del fotos eller malerier af "foxterriere" anvendt til jagt på de danske godser og herregårde i forrige århundrede. En sådan hund er gengivet på Otto Baches store billede af en parforcejagt på Frijsenborg i 1882.

Jeg kan kontaktes på mail e.westengaard@gmail.com eller tlf. 20 31 75 18 På forhånd tak.

*Med venlig hilsen
Erik Westengaard
curator*

Danmarks to nuværende hertuger

Af Henrik Holstein

Glücksborg og Glücksbiereg

I middelalderen og renæssancen skete det ofte, at kongens yngre sønner blev hertuger af f.eks. Sønderjylland, Lolland, Halland eller Sønderborg. De to hertugtitler, som findes i dag, er imidlertid af yngre dato, og skyldes ikke kongesønner. I dette og i forrige nummer af 'Meddelelser' kan man læse en smule om hertugerne af Glücksbiereg. Imidlertid har vi endnu en hertugværdighed, hertugen af Glücksborg.

Den nuværende hertug af Glücksborg er hertug Christoph af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg. I modsætning til sin far, kalder han sig dog ikke hertug, men blot Prinz Christoph zu Schleswig-Holstein.

Det hænger sammen med at de tyske konge- og hertugdømmer, f.eks. Bajern eller Oldenburg, ophørte med at eksistere efter første verdenskrig. Dermed kunne de tilsvarende suveræne titler som f.eks. konge eller storhertug ikke længere føres. Prins Christophs far, Peter, fik imidlertid undtagelsesvis tilladelse fra delstatsregeringen af samme navn til at kalde sig 'Herzog zu Schleswig-Holstein', i stedet for at anvende kadettitlen 'Prinz'. I brede kredse blev Hertug

Anordning vedrørende udøvelsen af dansk højhedsret over den kontinentale sokkel.

VI FREDERIK DEN NIENDE, af Guds Nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gør vitterligt:

I overensstemmelse med den på De forenede Nationers konference i Genève i 1958 om retsordenen på havet undertegnede konvention om den kontinentale sokkel og med henvisning til folketingets beslutning af 2. maj 1963 fastsættes herved følgende:

Peter dermed betragtet som den, der ville have været regerende Hertug af Slesvig-Holsten, dersom monarkiet stadigt havde eksisteret. Når hans søn Christoph kalder sig prins - titlen for andre end overhovedet - er det angiveligt fordi han ikke, som sin far, kan opnå tilladelse til at føre hertugtitlen.

'Kun' to hertuger af Slesvig og Holsten

Dette beror imidlertid på den misforståelse fra begge sider, at det drejer sig om titlen som hertug af Slesvig-Holsten. Af de mangfoldige hertugelige linier, som nedstammer fra Kong Frederik den 1., f.eks., Gottorp, Sønderborg, Glücksborg, Pløn, Augustenborg, Nordborg, var der to - hvilket i sig selv er bemærkelsesværdigt - som førte titlen som, hertug af Slesvig og Holsten' og som i den kapacitet var regerende fyrster. Familien på Glücksborg er ikke en af dem. Den ene fører af titlen var Kongen af Danmark, inklusive Kong Frederik den 9. Den anden, som førte titlen, var hertugen på Gottorp. Den sidste Hertug af Gottorp, Kejser Paul 1. af Rusland (1762-1801), gav imidlertid i 1773 afkald på både titel og hertugdømme, hvorefter de sidste, hertugelige dele af hertugdømmerne overgik til de danske konger, der blev de eneste bærere af titlen hertug af Slesvig og Holsten. Dog kaldte de tyske kejsere sig fra 1873 til 1918, hertug af Holsten og Slesvig som følge af den præjssisk-østrigske erobring i 1864.

De nye hertuger af Glücksborg

I 1779 uddøde den ældre linie af hertugerne af Glücksborg. Derfor kunne Kong Frederik den 6. i 1825 overdrage hertugtitlen og borgen Glücksborg til Vilhelm af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, en kadetlinie til de uddøde hertuger af Sønderborg. Den nye værdighed var ikke rigsumiddelbar, d.v.s. fyrstelig, eftersom det tysk-romerske Rige ophørte i 1806, og eftersom titlen var tildelt af den danske konge og Glücksborg lå i Danmark (indtil 1864). Derfor har hertugværdigheden af Glücksborg formentlig ikke i sig selv anden karakter end den lidt tidligere skabte hertugværdighed af Glücksbiereg, der har samme rang som lensgrever. Her ophører ligheden imidlertid. For det første var Glücksborg en gammel hertugtitel, som nu blev genoplivet. For det andet findes borgen Glücksborg, en enestående, fyrstelig residens. For det tredje var slægten på forhånd i høj grad fyrstelig. Huset Slesvig-Holsten-

Sønderborg-Beck nedstammer på mandslinien fra Frederik den 1. ; medlemmerne er tysk-romerske prinser af Holsten og tillige en del af den oldenborgske slægt; og sidst, men ikke mindst, er det nuværende danske kongehus af denne slægt, hvilket er årsagen til at det kaldes Det glücksborgske Kongehus, selvom dette også er en linie af den oldenborgske slægt.

Anerkendt som dansk hertug

Når hertugtitlen af Glücksborg således er aldeles dansk, og når den ikke henviser til overhøjheden over det nuværende forbundsland Slesvig-Holsten, er der ikke anledning til at anmode regeringen i Kiel om tilladelse til at føre titlen.

Hvorledes man i Danmark stiller sig, ses i den danske officielle Hof- og Statskalender, hvor „Hertug Christoph“ står anført i afsnittet om ‚Det oldenborgske hus‘. Set med danske myndigheders øjne er Christoph ubestrideligt hertug, og han er hertug af Glücksborg.

Tysk navneskik

Siden den tidlige middelalder har det i Tyskland som oftest været sådan, at når en yngre linie udskilles af et fyrstehus, skabes der et nyt, typisk mindre herskab med tilhørende residens og fyrstetitel, som føjes til navnet. Således var Kong Frederik den 2. af Danmark også Hertug af Slesvig-Holsten, mens hans bror Hans af Slesvig-Holsten blev hertug af Sønderborg, og dermed stamfader til linien Slesvig-Holsten-Sønderborg. En yngre linie heraf erhvervede godset Beck i Westpfalen og med titulærtitlen ‚hertug af Beck‘ skabtes således linien Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, der i 1825 ‚udskiftede‘ Beck med Glücksborg. På det tidspunkt var Hertugen af Slesvig og Holsten som nævnt Frederik den 6. af Danmark.

Salen på Sønderborg Slot

EUROPÆISK KONGRES PÅ MALTA

6. – 9. oktober 2011 afholder den europæiske paraplyorganisation CILANE en kongres for europæiske adelige. Temaet er "A dynamic tradition in a changing world". Alle vores medlemmer har mulighed for at tilmelde sig.

Kongressen for de europæiske adelige bliver afholdt på Malta og organiseres af Maltas adelsforening. Programmet er som følger:

Torsdag den 6. oktober

Kl. 20:00 Middag på Palazzo Santa Sofia

Fredag den 7. oktober

Kl. 20:00 Cocktail reception på Palazzo Parisio, Baronessen af Tabrias hjem

Lørdag den 8. oktober

Kl. 09:00 Selve kongressen – talerne er bl.a.:

- Professor Jonathan Riley-Smith – Knighthood and Chivalry: Fantasy or vocation?
- D. Hipólito Sanchiz Alvarez de Toledo, Marques del Vasto, Grande de España – The Spanish Nobiliary Institutions and the Military Orders in the Nineteenth and Twentieth centuries
- Count Constantin Kinsky – Restitution and restoration in the Czech Republic
- Thierry de L'Escaille de Lier – Challenges and Opportunities in the Twenty-first century
- Nicholas, Marquis de Piro – The conventional Church of St John – a sympathetic and anecdotal history

Kl. 12:30 – Working lunch at the Casino Maltese

Kl. 16:45 – Afslutning af kongressen

Kl. 20:30 – Bal i Præsidentens palads – vært Maltas Præsident HE Dr Georg Abela

Søndag 9. oktober

Kl. 09:15 Gudstjeneste St Johns Co-Cathedral, Valletta

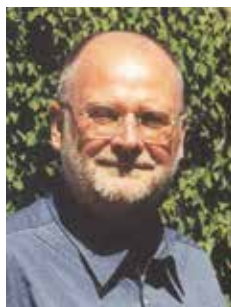
Kl. 10:30 Vandring i Valletta

Kl. 12:30 Frokost i Mdina

Kl. 14:00 CILANE møde for delegater m.v. på Vilhema Palace

For nærmere oplysninger se bidrag fra Dansk Adelsforenings repræsentant i CILANE Cai Asmus von Rumohrs indlæg andet steds i bladet.

Elie Louis Decazes, hertug af Glücksbjerg

Af Erik Westengaard

I sidste nummer af Meddelelser, læste jeg en lille opsat om hertugerne af Glücksbjerg, herunder at hertuginde Solange var død 94 år gammel. Straks gik mine tanker tilbage til midten af 1990-erne, hvor jeg havde den glæde at møde både hertugen og hertuginde. De var taget til Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot for

at se portrættet af stamfaderen Elie Louis Decazes. I forbindelse med besøget havde jeg fået taget portrættet frem fra magasinet og vores malerikonserverator havde støvet det af, så det fremstod i al sin herlighed. For det er i sandhed et smukt portræt indsat i en overdådig ramme, og så er det et af de få malerier som blev reddet ved Frederiksborg Slots brand i 1859. Det vil

*Joseph Désiré Courts portræt af
Christian VIII, dateret 1841*

*Joseph Désiré Courts portræt af
Caroline Amalie, dateret 1841*

sige, at maleriet i sin tid er blevet ophængt i den kongelige portrætsamling på slottet. Gennemgår man redningslisten kan man finde maleriet opført som nummer 77. Heldigvis lykkedes det at redde både maleri og ramme. Ofte blev de billeder, man forsøgte at redde fra flammerne, ganske enkelt skåret ud af rammen. Portrættet er ovalt, men indsat i en rigt udskåret firkantet ramme. Den første Hertug af Glücksbjerg er fremstillet i halv figur uden hænder, og han ses en face vendt mod højre. Betragter man værket nærmere, vil man opdage, at Elie Louis har haft blågrå øjne. Han har været skaldet på issen, men håret i nakken er på billedet fint krøllet, og som kompensation for den skaldede isse, har han ladet et par kraftige bakkenbarter vokse frem. Han er iklædt en smuk brun og sort guldgaloneret jakke med kraftige guldagramaner, og under denne har han et bredt hvidt halsbind med sløjfe. Om halsen bærer hertugen Elefantordenens kæde, og på venstre brystparti ses Æreslegionen, Elefantordenen og Dannebrogordenens Sølvkors. Over højre skulder ses Æreslegionens røde skærf. Det omtales ikke i Statskalenderen, at hertugen havde Dannebrogordenen. Værket er signeret nederst til venstre ud for overarmen: "Court 1847". Det smukke ovale portræt er som nævnt indsat i en overdådig udskåret forgyldt ramme. Foroven er udskåret en våbenkappe, et skjold med 3 ørnehoveder, hertugkrone og Elefantordenen. På bagsiden af rammen ses to gamle fabriksmærkater, på den ene kan man læse.

Joseph Désiré Courts portræt af Elie Louis Descazes, hertug af Glücksbjerg

*A La Grande Fabrique
Place du Louvre 16 & 18 en face Colonnade
P. Souty Fils.*

Hvem er den kunstner, som har signeret det smukke portræt Court?. Bag signaturen gemmer sig maleren Joseph Désiré Court, 1797-1865. Han blev født i Rouen og døde samme sted, hvor han også ligger begravet. Han blev uddannet som maler på École des Beaux-Arts hos Antoine-Jean Gros, og i 1853 blev han direktør for museet i Rouen. Hvordan får han til opgave at

portrættere Danmarks første hertug? Som så mange andre hændelser sker det ved et tilfælde. En dansk diplomat møder Court i Skt. Petersborg, og overtaler ham til at gøre ophold i København på vejen hjem til Frankrig. 1841 ankommer Court til København. Her formidler den franske minister at Court skal forevige salvingshøjtideligheden året før. Christian VIII blev som bekendt salvet i Frederiksborg Slotskirke den 28.juni 1840. De danske kunstnere J.V.Gertner og Sophus Schack havde som øjenvidner malet begivenheden og gjort sig umage for at gengive alle deltagerne så detaljeret som muligt. Court derimod malede alene kongeparret, et storladent officielt værk, der viser hvad den franske kunsts overlegne stil formåede. Billedet blev betalt for den ikke ringe sum af 12.000 fr. Her på museet har vi foruden hertugens portræt også to meget smukke portrætter forestillende Christian VIII og Caroline Amalie, begge udført i 1841. De to værker blev også reddet fra branden i 1859. Man kan forestille sig, at de tre smukke portrætter har hængt ved siden af hinanden på Frederiksborg Slot.

Sidst de tre malerier var udstillet, var i 2009 i forbindelse med særudstillingen "Frederiksborg Slot- brand og museum". Men hver gang jeg ser på portrættet af Hertugen af Glücksbjerg tænker jeg med glæde på mødet med hertugparret.

Christian IV sammenkaldte i foråret 1623 en del af Rigsrådet for at få finansieret et 3600 mand stort kontingent soldater, som han havde lovet at stille til rådighed for Den protestantiske Union i Trediveårskrigen. Der er uenighed, om mødet foregik i Odense, Kolding eller København. Under alle omstændigheder var Rigsrådet imod og mente, at Christian IV ved sit løfte havde handlet imod håndfæstningen. Kongen skal da have udtalt, at han mente, at håndfæstningen i så fald burde ophæves.

Det fik rigsadmiralen Albert Skeel til at erklære, at noget sådant skulle aldrig ske, om endog hestene skulle gå i blod til knæene derover.

Nu havde stemningen åbenbart nået et kogepunkt af dimensioner, for denne udtalelse fik kongen til at gribe til sit sværd. Hvilket straks fik rigsadmiralen til at gøre det samme med de bevingede ord: "Dette sværd kan vel være lige så godt!"

Frederik IV, der skyede den gamle adel som pesten, udbrød ved et besøg i Ribe Domkirke og ved synet af Albrets epitafium til sit følge: "Mon hans kårde sidder endnu så løs som i gamle dage?" (Ulrik Skeel)

Rigsadmiralen Albert Skeel

Hertugen af Glücksbjerg

Af Anna von Lowzow og Henrik Holstein

Under 'Navne' bagest i dette blad ses annonceringen af hertugen af Glücksbjergs død, 97 år gammel. Hertugen følger sin hustru, Solange, f. du Temple de Rougemont, som døde som 94 årig i januar i år. I forbindelse med annonceringen heraf i forrige nummer, skrev vi til vor store beklagelse, at hertuginde var enke.

Denne danske hertugfamilie i Frankrig har en særegen slægtshistorie. Frederik 6. udnævnte i 1818 Ludvig 18.s politichef, greve Elie Louis de Decazes, til hertug med samme rang som lensgrever. Han var gift med et barnebarn af hertuginde af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg's søster, men da hertugerne på Glücksborg var uddøde i 1779, håbede Decazes på at opnå denne titel. Frederik 6., som få år efter skulle bruge Glücksborg til sine egne slægtninge, bevilgede ham imidlertid titlen som hertug af Glücksbjerg

sammen med et krav om at han skulle købe godser i Danmark eller i hertugdømmet Slesvig. Det skete dog ikke. Han købte i stedet gehejmestatsminister Niels Rosenkrantz's bolig i Dehns Palæ i Frederiksgade i København, men bosatte sig aldrig i Danmark.

Dehns Palæ

Bag hele affæren lå et storpolitisk og diplomatisk spil, idet man fra Danmarks side satsede på at Decazes ville blive Frankrigs udenrigsminister. Det holdt faktisk stik, og Frederik 6. forventede nu, at den nyudnævnte danske hertug kunne udvirke, at Frankrig betalte sin enorme krigsgæld til Danmark efter Napoleonskrigene. Men heller ikke dette skete nogensinde. På trods heraf glemte Danmark ikke hertugslægten, hvilken ses af det Dannebrogskors, som som den nys afdøde hertug var benådet med.

Hertugen var i øvrigt også Æres- og Devotionsridder af den katolske Malteserordenen, hvis protestantiske gren er bedre kendt på disse breddegrader som Johanniterordenen, der er officielt anerkendt af Forbundsrepublikken Tyskland. Desuden var han Officer af Æreslegionen, der blev indstiftet i 1802 af Den franske Republiks førstekonsul, Napoleon Bonaparte, til erstatning for de kongelige ordener, der var blevet afskaffet ved revolutionen. Endvidere gjorde Glücksbjerg vistnok tjeneste i De Frie Franske styrker under 2. verdenskrig, hvor han fik tildelt krigskorset, Croix de guerre.

Hertugerne af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg er Danmarks eneste anden hertugetitel, se andetsteds i dette blad.

SIGNETRINGER

Kongelig Hofjuvelerer
P. HERTZ
Grundlagt 1834

SIGNETRINGER I GULD FRA EGET VÆRKSTED.
VÅBEN GRAVERES SÅVEL I STEN SOM GULD.
MODELLER EFTER EGET ØNSKE.

Adelen får besøg af H.C. Andersen

Af Anna von Lowzow

Var der noget, adelsfamilierne satte pris på i gamle dage, så var det at blive underholdt af andre. Og var der noget, som H.C. Andersen satte endnu mere pris på, så var det at komme væk fra København om sommeren. For her var stanken overordentlig slem. Ja, den var nærmest ubærlig lige ved Det Kongelige Teater, hvor Holmens Kanal dengang endte, og hvor alt fra døde hunde til opsvulmede rottelig og hestemøg hobe-

de sig op.

H.C. Andersens velhavende, adelige venner – som han gerne spiste middag hos, hvis han da ikke lige var sløj og derfor måtte holde sengen – forlod derfor byen hver sommer til fordel for deres sommerboliger; de store landsteder rundt om i Danmark.

Og heldigvis for H.C. Andersen, så indløb invitationerne fra de store herresæder i takt med hans stigende succes som forfatter.

Nogle herregårde besøgte han flere gange, andre kun en enkelt eller to, hvis

kemien mellem gæst

og værtspar ikke huede ham. Han forstod at fortrylle sine omgivelser med sine fortællinger, som rummede både eventyr samt almindelig sladder og med sit papirklippereri. Men han var ofte også en belastning med sit ønske om at være i centrum og med sine hyppige optræk til klynkeri. Dog steg værtsfamiliens tolerance, jo mere kendt H.C. Andersen blev.

I 1830'erne modtog han sine to første egentlige "herregårdsinvitationer" til Hofmangave på Nordfyn, hvor familien Hofman Bang havde et mikroskop. Det var en kæmpe oplevelse for Andersen at se en vanddråbe på så nært hold, og det lagde grund til eventyret Vanddråben, som blev skrevet i

1847. Den anden invitation var til Lykkesholm på Østfyn, som Andersen senere besøgte gentagne gange, og hvor han påbegyndte romanen "Kun En Spillemand". Herefter blev Glorup hans foretrukne fynske sommeropholdssted i næsten 30 år. Det var greve Gebhard Moltke-Huitfeldt, som inviterede.

Krigen i 1848 vakte stor ængstelse hos H. C. Andersen, og han var lettet over sejren i 1850. På Glorup vendte 200 mand hjem fra krigen, de skulle hyldes og H.C. Andersen blev udnævnt til festens Bournonville. Der blev rejst æresporte og opsat grønt flag på hovedtrappen, og der var telt i haven. Der blev malede skjolde med navne på slagene, Fredericia, Isted, Mysunde, Frederiksstad, og på de søjler, der bar taget, skjolde med generalernes navne. Regimentsmusikken fra Nyborg spillede, og der var fire sange, en af H.C. Andersen selv, og der blev skudt med kanoner. Hver karl fik en flaske vin, suppe, peberrodskød, dyresteg og to slags kage med hjem. Men næste dag fik Andersen et søm i foden og troede, han skulle dø af blodforgiftning.

Greve Gebhard Moltke-Huitfeldt

Glorup

Senere skildrede Andersen hyldestfesten i "Mit Livs Eventyr". Mange eventyr blev til hos familien Moltke-Hvidtfeldt på Glorup, blandt flere; "Kun en spillemænd" (1837), De to Baronesser (1848) og "Den lykkelige Familie fra 1867.

Ikke alle somre blev lige vellykkede på Glorup. I 1853 forlød det, at koleraen var brudt ud i København, og Andersen, der konsekvent led af hypokondri, blev skrækkelig nervøs ved tanken om, at han kunne blive smittet, ligge syg og måske ligefrem dø, uden at nogen bemærkede det. Ja, den stakkels familie Moltke-Huitfeldt skulle lægge øre til meget.

På Fyn modtog blandt andet også herskaberne på Egeskov, Holstenshus, Langesø og Hindsgavl besøg af den kendte forfatter.

I Sønderjylland kom Augustenborg og Gråsten til at stå Andersens hjerte nær. Stederne var jo ejet og beboet af kongeligt herskab, og det kunne han ikke stå for. Men med den tysksindede hertugfamilie af Augustenborg var Andersen i et evigt

dilemma, og han blev frarådet at deltage i hertugparrets sølvbryllup i 1845, idet hertugen førte an i en bevægelse, der skulle rive hans hertugdømme løs fra Danmark og knytte det til de tyske stater forbund. På Gråsten blev eventyret "Den lille Pige med Svovlstikkerne" til. Mange har i tiden løb spurgt sig selv, hvordan Gråsten kunne inspirere til en sådan historie. Og nogle mener, at H.C. Andersen ved synet af en tilsendt illustration (af J.T.

Lundbye) var kommet i tanke om sin fattige mor og i et glimt havde set en pige fra den underklasse, han så heldigt var sluppet fri af.

Det nyopførte Frijsenborg blev det foretrukne feriested i Jylland. Her opførte arkitekten Ferdinand Meldahl i 1860'erne det store og prægtige hus, der afløste det gamle og langt mere beskedne én-etages hus. Lensgreve Christian Emil Krag-Juel-Vind-Frijs, som i øvrigt blev statsminister i 1865, bød på det nærmeste, man kommer kongeligt pragt, og H.C. Andersen følte sig meget hjemme. Desuden fik man altid serveret kostbare vine og bedre mad end på de fleste andre steder. Her læste Andersen højt for grevinden, og han bandt buketter til de damer, som var til stede. På Frijsenborg var man med på noderne, og der findes en række fotografier af H.C. Andersen sammen med familien. Uheldigvis kom H.C. Andersen også lidt til skade på Frijsenborg. Han slog sit skinneben mod en gravpæl og for at gøre det hele værre, blev han også forkølet og fik ondt i halsen.

*Lensgreve Christian Emil
Krag-Juel-Vind-Frijs*

Også lensbaron Gyldenkrone på Vilhelmsborg fik besøg af den berømte digter, som i øvrigt kunne være kommet slemt til skade. En hestevogn ført af kammerherre, lensbaron Ove Gyldenkrone mistede et hjul og var nær ved

at vælte ved Giber å. Lensbaronen fløj på hovedet ud og blev slæbt af sted bag hestene, der havde revet sig løs. Og en baronesse lå næsegrus kastet ud af vognen, mens H.C. Andersen sad tilbage i vognen; meget forskrækket. Også Børglum Kloster, hvor historien "Bispen på Børglum og hans

Frænde" blev til, fik æren af hans besøg. Og på den lange tur hjem fra Nørre Vosborg – hvor hans værelse havde været i et nedlagt kapel og hvis "hvide dame" inspirerede ham til "En Historie fra Klitterne" – skrev han på vejen fra Viborg til Randers "Jylland mellem tvende Have".

Tre generationer Stampe på Sjælland fik et varmt venskab med H.C. Andersen. Det var vigtigt for ham at blive indbudt på Nysø, for her havde baronesse Christine Stampe (f. Dalgas) indfanget stjernen over alle stjerner, Bertel Thorvaldsen. På Nysø havde man indrettet et atelier til Thorvaldsen og ladet en pavillon med ovenlys og plads til Thorvaldsens statuer opføre i haven. I 1800-tallet blev Nysø hurtigt et samlingssted for tidens "bedste" mænd, heriblandt Grundtvig, Oehlschläger, Ingemann, Wilhelm Marstrand og H.C. Andersen. Han kom – som de andre – fordi de andre kom. Også selvom han indimellem havde det svært med baronesse Stampe. Hendes stærkt varierende humør generede ham, og ofte endte det for Andersen i en dramatisk scene, idet baronesse Stampe havde det med at være for fremfusende. Hun opførte sig dominerende og sagde næsten uartigheder, men så fik hun i al høflighed en over fingrene af Andersen, hvorefter hun takkede ham for hans passende svar! Andersen bar over med hende, fordi hendes mand, baron Henrik Stampe, var sær eller sjælesyg om man vil! Han var passioneret motionist, nøgenbader og vegetar og i det hele taget ret aparte i sin opførsel, selv uden for sine sygdomsperioder. Og da han viste sig aldeles uegnet til at drive et gods, blev det derfor baronessens opgave samtidig med, at hun med en stab af udenlandske guvernanter og danske huslærere styrede opdragelsen af parrets mange børn, hvoraf hun oplevede at miste tre. Og oven i det hele var der Bertel Thorvaldsen, som hun også skulle tage sig af!

Baronesse Christine Stampe

Bertel Thorvaldsen

H.C. Andersen, der kunne forelske sig i både kvinder og mænd, forelskede sig i en af familiens sønner, Henrik Stampe, fra hvem Andersen fik stor opmærksomhed. Man ak. Henrik Stampe brugte kun Andersen til at komme

Jonna Drewsen

tæt på Jonna Drewsen, som den unge Stampe var forelsket i, og som Andersen var en god ven af. Det var en kompliceret sag, idet baronesse Stampe var stærkt imod forbindelsen. Parret endte dog med at få hinanden og flyttede ind på gården Christinelund, som stadig hører under Nysø.

På Nysø fik H.C. Andersen afsluttet "Nattergalen", som han havde fået ideen til i Tivoli ved synet af kineserierne, som Carstensen havde fundet på. Og andre eventyr kom til på Nysø. "Hyldemor" og "Ole Lukøje". Sidstnævnte blev til i Thorvaldsens selskab, idet den store kunstner havde bedt Andersen fortælle et lille eventyr i havestuens tussmørke.

H.C. Andersen var en besværlig gæst. Når det var for varmt, fik han det skidt. Og hvis det regnede og var koldt, fik han det ligeledes skidt. Han blev mopset, hvis man overså ham, og han kunne ikke tåle at blive drillet. Han var en plage med sin gøren-vrøvl over senges længder, dyners beskaffenhed, og hovedgærdes højde. Hvad det angik led herskaberne på de sjællandske godser ligeså meget som herskaberne på Fyn og i Jylland.

På Falster besøgte Andersen Corselitse, hvor han skulle træffe kronprinsen, Frederik (7.). Selskabet red på æsler og en øjenvidneberetning fra dengang (Gustav Wiedsmor) fortalte, at det var et højst originalt syn. Andersen sad der med knæene så højt op under sig, at de næsten rørte hans hage og så bumpede han ellers af sted efter resten af selskabet.

Kronprinsen, Frederik (7.)

Godserne Basnæs og Holsteinborg fik mange og ikke mindst lange besøg af H.C. Andersen. Han var meget betaget af Henriette Scavenius (født komtesse Moltke), som var gift med Jacob Brønnum Scavenius, der meget belejligt var ejer af Basnæs og ydermere ophøjet i adelig stand i 1844. Andersen elskede at opholde sig på det nybyggede og derfor komfortable Basnæs, der

samtidig lignede en middelalderborg. Men det kunne ske, at herskabet tog bort uden at tage Andersen med. Så blev han muggen og beklagede sig i sin dagbog over ikke at få den lovede ragout til frokost, ej heller aspargeserne til midt-dagen, og i øvrigt var de dovne jordbær til desserten skammelige.

Men foregik der selskabelighed på Basnæs var Andersen med og helst som centrum. Dog undtaget Lucie Scavenius' bryllup i 1867 med Carl Castenschiold til Borreby, hvor Andersen var inviteret som den eneste uden for familien. Brudeparret fik al opmærksomhed, og Andersen deltog med fornøjelse i familiens festivitas, men endte alligevel med "ikke at være i humør".

Henriette Scavenius

Henriette Scavenius blev tidlig enke, idet hendes mand døde som 39-årig, og indimellem led hun af depressioner, antageligt arvet fra sin far, hvilket gjorde hende vanskelig at omgås, især for Andersen. Han var jo selv generelt sløj, idet opholdene på Basnæs primært var i julen og nytåret, hvor han hver gang var døden nær af stærk forkølelse. Det kom til flere sammenstød mellem de to, hvor Andersen endda overvejede at rejse væk. Men han gjorde det ikke! På Basnæs skrev Andersen blandt andet "Lygtemændene er i Byen".

Basnæs

Anderledes var det med den unge grevinde Mimi Holstein på Holsteinborg, som Andersen følte sig mere på bølgelængde med. Hun var gift med konsilspræsidenten, der holdt Danmark ude af den fransk-prøjsiske Krig i 1870, Ludvig lensgreve Holstein-Holsteinborg,. Hun var borgerlig født (Zahrtmann), og hun så måske derfor mindre strikt på traditionerne inden for adelen. Lensgreveparret gjorde i hvert fald H.C. Andersen den ære at bede ham være fadder til sønnen, Frederik, som blev født i

Mimi Holstein

1856. På Holsteinborg fik H.C. Andersen også til opgave at opmuntre Mimi Holsteins søster, som havde et nyhævet bryllup bag sig (se den historie i Meddelelser dec. 2006) og den opgave løste Andersen perfekt ved oplæsning, snak og opmærksomhed, hvorved pigen blev gladere.

Edward Collin

Nyt for adelsmænd, der ville gøre sig i politik, var, at de efter Grundlovens indførelse i 1849, skulle vælges af gemene vælgere. Lensgreven fra Holsteinborg stillede op, og det sladrede Andersen med Collin om. De var sikre på, at "en maler Olsen", som var lensgrevens modkandidat, ville vinde, da denne repræsenterede det magtfulde og grundtvigianske Venstre, mens Holstein ikke var tilknyttet noget egentligt parti. Men Holstein vandt på trods af de mange odds mod sig alligevel valget.

Mimi Holstein bad en dag Andersen om at læse højt for børnene i Ørslev skole. Det blev en jammerlig forestilling, idet han ikke så sig for og derfor knaldede hovedet mod en dørkarm.

På Holsteinborg skrev Andersen eventyret "Portnerens Søn" og hyldesten til sin værtinde "Gjemt er ikke glemt". Andre Holsteinborg-inspirationer finder man i eventyrene "Klokkedybet", "Krøblingen" og "Vænø og Glæne".

Lerchenborg

Lerchenborg besøgte H.C. Andersen kun én gang. Og han var lige ved ikke at være kommet. Han omgikkedes lensgreveparret meget i København, idet den musik- og kunstglade lensgreve færdes i samme kredse som Andersen. Men i tre breve til lensgreve Christian Lerche-Lerchenborg skriver han fra Basnæs, at han antagelig har fået øjenbetændelse, og han er oprigtig bange for at dø, hvis han begiver sig ud på den 50 km lange rejse op til Lerchenborg. Turen dertil blev da også plagsom, for der var varmt i vognen, så han fik tilmed hovedpine. I Kalundborg ville han barberes, men barberen havde barnedåb og barnedåbsgæsterne måtte derfor fortrække til barberens sovekammer, mens "operationen" stod på. Andersen blev herefter hjertelig modtaget på Lerchenborg, hvor han under sit ophold mødte gartneren, som var en søn af hans gamle plageånd fra skoleårene, rektor Meisling.

Lensgreve Christian Lerche-Lerchenborg

Bregentved

H.C. Andersen pendlede ofte mellem Gisselfeld og Bregentved og i sommeren 1842 fik han flere gode ideer til eventyr. "Den grimme Ælling" blev til i det sydsjællandske landskab og den godmodige greve A.W. Moltke på Bregentved sørgede for megen festlighed. Her var smukt og dejligt og på en spadseretur blev han sanseligt opstemt, og fik en lidenskab i blodet. Han havde vild trang efter en Quinde at kysse og omfavne. På Bregentved begyndte han på "Svaneungen", og det blev den sidste herregård H.C. Andersen besøgte. I juli 1874 opholdt han sig hos lensgreve Moltke i fire uger, hvor han havde egen tjener til at opvarte sig. Andersen gik med en tyk stok i hånden, så han kunne jage spøgelse væk, og han jog også tjener Olsen op om natten, for at han skulle hente vand til ham. Sommetider mente H.C. Andersen, at det vand, Olsen bragte ham, var råddent og at Olsen ville forgive ham med det. Olsen lærte hurtigt at tage en ekstra kande vand, tappet fra samme kilde, med op, så han ikke behøvede at gå helt nedenunder for at hente en ny kande med frisk vand, når den kendte forfatter beklagede sig.

Man kan spørge, om H.C. Andersen aldrig blev træt af at sidde ved de utallige middagsborde sammen med de adelige godsbesidderes småtbegavede fætre, de gamle frøkener og deres halv- og heldøve fædre. For slet ikke at tale om de unge adelige damer, som fniste, når han var ved at tabe sine forlorne tænder. Eller om han aldrig blev træt af at sove i senge, der ikke passede ham. Åbenbart ikke. Der var næsten altid en i selskabet, der teede sig ligesom ham, og det var jo blandt andet på herregårdene, han fik inspirationerne til at skrive mange af sine eventyr.

Lægger man de mange uger og måneder H.C. Andersen tilbragte på de danske herregårde sammen, bliver det til i alt fem år som herregårdsgæst.

Kilder: Mette Winge og Claus Seidels bog "På besøg". Glorup gods. Lerchenborg arkiv.

Abonnement på Meddelelser

Har du ikke mulighed for at blive medlem af Dansk Adelsforening, kan du alligevel modtage Meddelelser. Det koster 150,- om året. Tegn et abonnement på www.adelsforeningen.dk

Egeskov

Nyt museum "Fra Slotsfruernes Gemmer"

Se hvad der sker, når man rydder op på loftet

I vinter fandt Michael og Caroline Ahlefeldt-Laurvig-Bille fra Egeskov en samling franske, håndkolorerede modemagasiner på slottets loft samt hel del eksklusivt modetøj og tilbehør fra perioden 1850-1900, hvoraf meget af det er fra den dengang mest eksklusive forretning Worth i Paris. Det var her de kvindelige medlemmer af den russiske zarfamilie købte ind!

Samlingen har tilhørt Michaels tipoldemor, Jessie som var født baronesse Bille Brahe i 1853. Hun var eneste barn af Franz Bille Brahe til Stamhuset Egeskov m. Fjællebro og som traditionen foreskrev dengang, var Jessie selvfølgelig indskrevet i Vallø.

De adelige jomfruer på Vallø kom dog til at *Michael Ahlefeldt-Laurvig-Bille*

Jessie Camilla Bille Brahe

kigge langt efter den effektive Jessie, der i 1875 giftede sig med søn nummer tre fra Tranekær, greve Julius Ludvig Ahlefeldt-Laurvig. Heraf opstår navnet Ahlefeldt-Laurvig-Bille. Hendes svigermor var i øvrigt Mathilde Schulin, men det er en historie helt for sig selv. Dog har der helt sikkert været gang i familien Ahlefeldt med de to kvinder.

Sotheby's i London har i dag vurderet, at fundet er så betydningsfuldt og unikt, at det bør udstilles for offentligheden. Derfor har Egeskov netop åbnet et helt nyt museum i portbygningen, hvor udstillingen "Fra Slotsfruernes Gemmer" nu kan ses. Udstillingen giver et godt billede af,

hvordan herskab og tjenestefolk gik klædt på den tid. Dengang var det helt almindeligt at genbruge stoffet fra en kjole til hatte, handsker eller tasker. Og på Egeskov kan man se et fremragende eksempel, hvor skrædderen Bent Bertram Andersen, har syet en rekonstruktion med dele af den franske dron-

ning Marie Antoinettes fantastiske kjoler. De originale dele af kjolen har tilhørt Marie Antoinette (1755-1793), idet Jessies mor købte delene på en auktion, og på Egeskov findes de certifikater, der fulgte med kjolen, så man kan se, hvem der ejede kjolen før. Andre dele af kjolen befinder sig på Nordisk Museum, Tekstmuseet i Stockholm.

Da Jessie døde i 1927, havde hendes søn, Frederik Preben Ahlefeldt-Laurvig-Bille, forlængst overtaget driften af Jessies families gamle sted og de mange kasser med hendes kjoler fra en forlængst svunden tid blev nænsomt pakket ned og sat på lager.

Navne i Meddelelser

Giftermål

Cand. polit., kaptajn ved Livgarden
Preben baron Bille Brahe gift 9. april 2011
med direktør Ida Halberg.

Godsejer Christina Regitze Kaas komtesse
Knuth (Egeløkke) gift 7. maj 2011 med godsejer Anders Sehested
Hjerl-Hansen (Broholm).

Fuldmægtig, cand.scient.pol. Christian Løvenbalck Haxthausen, gift
18. maj 2011 med konsulent, cand.scient.pol. Maja Helvig.

Børn

Ida og Nicolai Tillisch, søn Axel Edward, født 19. september 2010 i
Dubai

Carl Gustav og Inger Marie Scavenius, søn Carl Sophus, født 31.
marts 2011

Døde

Birgith Bay f. Ahlefeldt-Laurvig
(født 29. juli 1937 – død 5. januar 2011)

Birgitte Bardenfleth
Enke efter kontorchef Henrik Bardenfleth (1924-1987)
(født 24. marts 1926 – død 5. februar 2011)

Max Hartvig von Linstow, (født 14. marts 1919 – død 4. februar 2011)

Ulla Bruun Max Vedel, (født 4. juni 1923 – død 7. februar 2011)

Oberst Frits G. Tillisch, (født 16. oktober 1915 – 7. marts 2011)

Anders Steensen Bille, (født 30. januar 1940 – død 4. marts 2011)

Elie, hertug Decazes, hertug af Glücksbjerg, R1, ÆDR.Malt., Off.
F.Æ.L., F.K.K. 1939-45, (født 1914 – død 17. marts 2011)

Magda Bruun de Neergaard
Fraskilt dommer Erik Bruun de Neergaard (1918-2002)
(født 31. januar 1923 – 18. marts 2011)

Jacob Rosenkrantz de Neergaard, (født 8. maj 1991 - død 8. maj 2011)

Grete von Holstein-Rathlou
Enke efter advokat H.C. Bent Høeg von Holstein-Rathlou (1918-1998)
(født 20. september 1932 – død maj 2011)

Fhv sorgnepræst Palle Bartholin, (født 26.januar 1912 - 22.maj 2011)

Kammerherre, hofjægermester Flemming von Lüttichau
(født 5. april 1935 – død 24. maj 2011)

Udnævnelser

Hofjægermestre

Godsejer, civiløkonom Joachim Lorentz Castenschiold til Borreby

Godsejer, direktør Torben Alexander von Lowzow

Kammerherrer

Godsejer Anders Aage Schau Danneskiold Lassen til Brattingsborg

Godsejer Niels Otto Rudolph Iuel greve Reventlow til Hverringe.

Om Navne i Meddelelser

Redaktionen er desværre ikke bekendt med alle nyhederne blandt Danmarks 7.500 adelige. Vi modtager derfor meget gerne nyt fra medlemmerne til opdatering af navnesiderne. Send mail til: anna.lowzow@nordiskfilm.com

Bedlampe kr. 2.017

Vægglampe kr. 4.383

Vægglampe kr. 958

Sokkellampe kr. 2.271

Standerlampe kr. 12.724

Telefon 5858 4047 · www.klassiskelamper.dk

Vi har også bl.a. stander-, væg-, bed- og sokkellamper, porte, gitre, havelåger, postkasser, havemøbler, vandfontæner, vandhaner, vandslangeholder mm. Se mere på www.klassiskelamper.dk

www.rosenloeve.dk · 11293 · Priserne er inklusiv moms. Vi forbeholder os ret til prisændringer uden varsel.